

Urheilumuseon johtajan **Pekka Honkasen** 31-vuotinen pesti päättyi toukokuun lopussa. Urheilumuseosta on viime vuosikymmeninä kehittynyt kansainvälisestikin arvostettu valtakunnallinen vastuumuseo.

ManUn mies antoi Urheilumuseolle kasvot

UURHEILUMUSEO ON OLLUT arkeologiaa, Suomen historiaa, yleistä historiaa ja taidehistoriaa opiskelleelle FM Honkaselle hyvin sopiva työpaikka. Hän pelasi jalkapalloa ja oli seurannut urheilua tiiviisti 1960-luvun puolivälistä lähtien. Yksi urheiluinnostuksen kulmakivistä on kestorakkaus Manchester Unitediin. Honkanen on yksi Suomen tunnetuimmista ManUn kannattajista. Hän tuli museoon töihin maaliskuun alussa 1982.

– Serkkuni Leena, edesmenneen professori **Helge Nygrénin** tytär, huomasi Urheilumuseon hakevan amanuenssia. Hän soitti ja kysyi, olenko huomannut ilmoituksen. En ollut huomannut, mutta hain ja tulin valituksi.

Kuva: Jouko Kokkonen

Oma työhuonekin järjestyi, mutta se ei ollut aivan tavanomaisin. Olympiastadionin kirvesmies teki työhuoneen siten, että siirsi kirjaston kirjahyllyjä seinän äärestä pari metriä. Kakkosnelonen vedettiin kirjahyllyjen ja seinän väliin. Kuusi metriä pitkässä ja kaksi metriä leveässä työhuoneessa oli selän takana pitkä rivi kirjahyllyjä ja ikkunaton umpiseinä toisella puolen.

Urheilumuseon ja suomalaisten museoiden luonne on muuttunut Honkasen työuran aikana. Museon ensimmäinen merkittävä laajennus valmistui vuonna 1983 ennen Helsingin yleisurheilun MM-kisoja. Urheilumuseossa alkoi kasvun aika laajennuksen jälkeen. Ensimmäinen kunnan perusnäyttely avautui loppukeväästä vuonna 1984. Urheiluarkisto aloitti toimintansa 1985 ja samoihin aikoihin käynnistyi myös tietopalvelu. Ensimmäisen matkapuhelimen museo hankki 1990.

– Aika oli 1980-luvulla täysin erilaista museotoiminnassa. Markkinointi ja tuotteistaminen oli lapsenkengissä. Urheilumuseo oli ensimmäisiä museoita, johon tuli faksi vuonna 1985. Toiminnan taso nousi jo tämän ansiosta. Tietokonepohjainen luettelointi alkoi heti 1980-luvun puolivälin jälkeen, muistelee Honkanen.

Museon profiili nousee

Näyttelytoiminnassa kävijämäärällä ei ollut 1980-luvulla likikään sitä merkitystä kuin myöhemmin. Näyttelyjä tehtiin Honkasen mukaan ehkä enemmän kollegoita kuin laajempaa yleisöä varten. Urheilumuseon tavallisin kävijä oli urheilusta kiinnostunut mies, joka oli liikkeellä usein lastensa kanssa.

Honkanen seurasi johtajana vuonna 1989 **Risto Niemistä**, joka siirtyi Veikkauksen tiedostusjohtajaksi. 1990-luku Urheilumuseolle tilojen kasvun aikaa. Vuosina 1991–1992 ja 1997–1998 toteutuneiden laajennusten ansiosta museo sai tilat, jotka valtakunnallinen erikoismuseo tarvitsee. Samaan aikaan Urheilumuseon arvostus nousi. Honkanen toimi pitkään Suomen Museoliiton varapuheenjohtajana ja Kansainvälisen Museoneuvoston Suomen osaston puheenjohtajana. Honkanen teki myös selvityksiä eri museoille. Sapattivapaalla 1999 valmistui opetusministeriölle vuonna 1771 Jurmon itäpuolelle uponnutta Vrouw Mariaa -laivaa koskeva selvitys. Siinä Honkanen toteaa hyllyn ja sen esineistön kuuluvan Suomen valtiolle. Sapattivapaan kruunasi paikan päällä nähty Mestarien liigan loppupotottelu, jossa ManU voitti lisäajalla tehdyllä kahdella maalilla Bayern Münchenin 2-1.

Jännitystä museolämään toi Urheilumuseosäätiön **Matti Nykäsen** mitalien Suomessa pitämiseksi vuonna 1994 järjestämä keräys, joka oli monivaiheinen. Siitäkin Honkanen sanoo jälkimaun olevan positiivinen. Yhteistyökumppanina oli Hymy-lehti, johon Nykänen oli ottanut yhteyttä. Hymy sai mitalit pois oululaisilta liikemiesveljeksiltä. He olivat ottaneet palkinnot uransa lopettaneen mäkimiehen velkojen panttina. Lopputuloks oli toivottu: Nykäsen mitalit saatiin Urheilumuseon kokoelmiin. Suuri vaara oli, että mitalit olisivat päätyneet muualle kuin Suomeen tai hajonneet eri tahoille.

– Mitaliasioissa on aina se vaikeus, että hintaa on erittäin vaikeaa määritellä muualla kuin vapailla markki-

Urheilumuseo oli ensimmäisiä museoita, johon tuli faksi vuonna 1985. Toiminnan taso nousi jo tämän ansiosta.

noilla. Sen takia Nykäsen kanssa tehtiin etukäteen sopimus, jonka mukaan mitalien hinta oli kansalaiskeräyksen tuotto.

Viimeisimmät viisi vuotta Urheilumuseo on joutunut Olympiastadion täyskorjauksen vuoksi toimimaan väistötiloissa ensin Kalasatamassa ja sittemmin Pitäjänmäellä. Töiden etenemistä stadionilla Honkanen on seurannut hiukan ristiriitaisin tuntein. Lopputuloksen hän uskoo olevan hyvä. Museo kannalta oli kuitenkin pettymys, ettei kolmatta laajennusta tullut. Töiden kesto ja kokonaiskustannukset ovat myös ihmetyttäneet. Vuoden 2015 lopussa kuviteltiin, että museon paluumuutto olisi voinut tapahtua vuoden 2018 lopussa tai 2019 alussa.

– Meidän olisi kannattanut miettiä vakituisen näyttelyn rakentamista, jos olisimme tienneet, että rakentaminen kestää viisi vuotta. Kesken kaiken tähän ei enää kannattanut lähteä.

Paluu olympiastadionille syyskesällä

Urheilumuseon näyttelytoiminta koostuu normaalioloissa perusnäyttelystä ja teemanäyttelyistä. Perusnäyttely esittelee Suomen urheiluhistoriaa. Teema voi rakentua jonkin aiheen, ilmiön tai urheilijan ympärille. Urheilumuseo saa uuden perusnäyttelyn palatessaan heinäkuussa Olympiastadionille. Näyttely on niin sisällöltään kuin rakenteiltaan, tekniikaltaan ja valaistukseltaan täysin uudistettu. Kävijämäärätavoite on vähintään 50 000 vierasta vuodessa, mikä on yli kaksinkertainen aikaisempiin parhaisiin vuosiin verrattuna. Uusittu näyttely pyritään avaamaan syyskuussa.

– Tavoitetta voi hyvin verrata vuonna 2017 järjestettyyn Urheilumuseo renkailla -rekkanäyttelyyn. Se saavutti kahdessa ja puolessa kuukaudessa yhteensä 25 000 kävijää eri puolilla Suomea. Kiinnostusta siis on.

Ulkomaalaisten osuus Urheilumuseon kävijöistä on ollut aina melko korkea. Parhaimmillaan ulkomaalaisia oli neljännes museovieraista, kun heidän osuutensa on ollut museoissa keskimäärin 15 prosenttia. Osaltaan turisteja on tuonut Helsingin olympiakisojen maine ja Olympiastadionin vetovoima käyntikohteena.

Urheilumuseon tilojen rakenne muuttuu oleellisesti. Kirjaston käytössä olleet tilat tulevat näyttelykäyttöön. Kirjasto siirtyy alakertaan ja muuttuu käsikirjastoksi. Lainaustoiminta on supistunut viimeisimmän kymmenen vuoden aikana. Varastotiloja museo saa lisää.

Kuva: Jouko Kokkonen

Museon rinnalla toimivat arkisto ja kirjasto muodostavat kokonaisuuden, joka palvelee niin museon omaa väkeä kuin tutkijoita. Honkanen sanoo mielipiteensä museon oman väen tekemään tutkimukseen muuttuneen.

– Museoissa ajateltiin 1990-luvun alussa, että niissä ei välttämättä tarvitse tehdä tieteellistä tutkimusta. Oma käsitykseni on muuttunut erityisesti viimeisen kymmenen vuoden aikana. Tutkimus on osa Urheilumuseon perustoimintaa.

Useat liikuntajärjestöt ja urheiluliitot ovat tarttuneet museon tekemään ehdotukseen historiateosten tekemisestä. Toisinaan seurat ja liitot ottavat yhteyttä historia-hankkeensa tiimoilta. Tilaushistoriat ovat museolle tulonlähde, jonka merkitys korostui väistötiloihin siirtymisen jälkeen. Urheilumuseon verkkopalveluiden käyttö on myös lisääntynyt evakkovuosina.

Pitkävaikutteinen korona

Koronan vaikutukset tuntuvat myös Urheilumuseolla, joka on joutunut turvautumaan lomautuksiin. Syynä on muun muassa tietopalvelutuottojen tyrehtyminen, kun jääkiekon MM-kisoja ei pelata ja Tokion olympiakisat sekä jalkapallon EM-kisat ovat siirtyneet vuodella. Uuden perusnäyttelyn rakentaminen oli onneksi niin pitkällä, että sen viimeistely onnistuu etätöinä.

– En olisi uskonut, että viimeiset neljä kuukautta museon johtajana ennen eläkkeelle jäämistä olisivat tällaiset. Tämä on erittäin hankalaa aikaa myös henkisesti. Se, mitä kaippaa on työyhteisö, joka on tiivis ja keskenään hyvin toimeentuleva. Tuntui erikoiselta istua toimistossa yksin, kun kaikki ovat etätöissä.

Koronakriisin seuraukset ulottuvat Honkasen mukaan myös kulttuurilaitoksiin, museoihin, kirjastoihin ja arkistoihin, jotka saavat merkittävän osan rahoituksestaan veikkauvoittovaroista.

– Veikkauksen tämän vuoden tuotto-odotus on aikaisempaan verrattuna laskusuunnassa. Se oli laskemassa

jo ennen koronaa. Tämä tulee vaikuttamaan liikunnan ja kulttuurin ensi vuoden rahoitukseen, ellei sitä kompensoida valtion budjettivaroista.

Honkanen arvioi, että korona vaikuttaa sekä Suomessa että maailmanlaajuisesti urheiluun niin kauan kuin rokote tulee markkinoille.

– Voi olla, että vielä ensi vuodestakin tulee erittäin vaikea. En ole täysin vakuuttunut, pystykäänkö esimerkiksi Tokion kisat järjestämään. Ja kyetäänkö jalkapallon EM-kisat viemään suunnitellusti läpi, ellei suunnitelmia muuteta.

Mister Urheilumuseo

Urheilun kentillä Honkasta on totuttu pitämään merkittävänä taustavaikuttajana. Urheilulehden Top-100 -vaikuttajien listalla hän oli mukana vuosi toisensa jälkeen.

– On totta, että minulta on kysytty aika paljon asioita. Sitä kautta olen keskustellut hyvin laajasti urheilusta, sen kehityksestä ja ongelmista monien ihmisten kanssa. En silti pitänyt itseäni merkittävänä urheiluvaikuttajana. Enemmän vaikutukseni on 1990-luvulla kohdentunut ehkäpä museomaailmaan kuin liikuntaan ja urheiluun.

Honkanen oli ensimmäisiä museonjohtajia, jotka esiintyivät laajemmin julkisuudessa. Hänen mukaansa museoiden johtajat eivät vielä 1990-luvullakaan antautuneet täysillä brändäämiseen ja markkinointiin. Honkanen on antanut museolle kasvot sekä sen omassa viestinnässä että laajemminkin. Asiaa on auttanut se, että hän on sinut julkisuuden kanssa.

Lisäjulkisuutta toivat radion ja television tietokilpailut, jotka lisäsivät sekä museon että sen johtajan tunnettua. Honkanen laati kysymyksiä ja toimi tuomarina mm. vuonna 2000 esitettyssä Elmo-visailussa, joka sai parhaimmillaan 400 000 katselijaa.

Hyvän tietokilpailukysymyksen vastauksen pystyy Honkasen mukaan jollain tavoin päättelemään. Yksi klassikoista on se, jossa pyydetään luettelemaan suomalaiset olympiavoittajat, joiden etu- ja sukunimi alkaa samalla kirjaimella. Astetta vaikeampaa on muistella olympiavoittajat, joiden etu- ja sukunimi alkavat aakkosten peräkkäisillä kirjaimilla.

– Yksi, mitä olen käyttänyt, liittyy Helsingin olympiakisoihin. **Yrjö Hietanen** ja **Kurt Wires** voittivat melonnassa kultaa sekä 1000 että 10000 metrin matkoilla. Mikä oli matkojen yhteenlaskettu voittomarginaali? (Vastaus löytyy alta.)

Urheilumuseo on urheilua rakastavalle unelmatyöpaikka. Ylivoimaisesti kiinnostavinta Honkanen sanoo olleen urheilijoiden tapaamisen, alkaen oman nuoruutensa sankarista Lasse Virénistä. Suomalaisista jalkapalloilijoista suuri osa on tullut hänelle tutuksi. Ja Matti Nykänenkin poikkesi toisinaan katsomaan mitaleitaan museolle.

JOUKO KOKKONEN

(Vastaus: 0,4 sekuntia)